

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XXXVI. De Injuriis & damno.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

TITULUS XXXVI.

De Injuriis & damno.

SUMMARIUM.

1. Delinquens tenetur ad iniuriarum & damnorum satisfactionem.
2. Sive per se, sive per alium damnum dederit.
3. Tenetur & ad detrimentum omne inde secutum.
4. Modo damnum dolo aut culpa datum sit.
5. Ex delicto alteri imputato an is teneatur.
6. Damnum levi aut levissima culpa datum quatenus obliget ad restitutionem.
7. Litigans temere tenetur ad litis expensas.
8. Qui qualiter a restitutione facienda excusetur.
9. Mulier adultera an & quatenus teneatur de damno vera & legitima proli dato.
10. An reus excusetur, si restitutio fieri non possit sine iactura rei familiaris?
11. Quid si talionis poenam sustinuerit?
12. An & destruens ades intermedias, ut suas salvet ab incendio?
13. Restitutio cui facienda.
14. Res à fure accepta an ei reddenda?
15. Creditori creditoris, prodigo &c. an recte fiat restitutio?
16. Restitutio facienda & ratione lucri cessantis.
17. Cuius sumptibus sit facienda.
18. An restitutionem tenetur etiam heres.
19. Repressalia prohibita quoad Clericos.
20. An licita in laicis?

P Robato crimine dilucide, ex quo injuriæ & damna aliis data sunt, ad eorum satisfactionem teneri reum consequenter traditur; ita distans & æquitate, qua nulli invito patitur inferri iniquam conditionem, *l. Non debet 74. D. de R. I. & necessitate*, cum non dimittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, *c. Peccatum de R. I. in 6.* Non tenetur autem reus in omne id, quod læso abest, sive in bonis, per ablationem aut per impeditam acquisitionem, sive in fama, per criminis non tantum falsi objectionem, sed & veri detectionem; occulti tamen, cum publicè probus habitus jus habeat, ut non judicetur impro-

bus. Quo modo Covarr. *1. Var. c. 11. nu. 5. cum injuriarum teneri adferre, qui crimine verum objicit, nisi vel Reip. interfit illud manifestum, vel agatur de damno futuro avertendo. Idem tradit Navar. in Summa c. 18. nu. 31. & traditur 2. de injur.*

Ubi non distinguendum, per se quis damna dederit lapide, an per alium, ei mandando, consulendo, cooperando, participando, non impediendo, cum tenetur & possit, qua de re Navar. in Summa c. 17. & seqq. Covarr. ad l. Peccatum p. 2. §. 12. Per servos etiam non nisi alia damnum datum à domino est restitutum, *c. 3. b. 2.* nisi dando noxæ servum vel animal liberare se velit, *c. fin. h. 1.* Quoniam de hoc non habebit locum in animali servo, quod habet, & damnum dedit, eo quod in culpa fuit dominus tale animal non custodiendo, cum liberet damnum dare solere, *d. c. fin. Culpa enim domini interveniens facit eum teneri ad restitutum, non etiam liberi noxæ deditendo, l. Si servus D. Si de noxal. adim. Noxæ res tantum locum habet in casu innocentiæ, nisi tamen, cui non debet servi aut animalis noxæ esse nociva ultra ipsorum corpora Insuper animal. ad. in princ. Sic & pro jumcato, quod depositum est alienam segetem aut vineam campo damni æstimationem restituit, *c. 4. h. 1.**

Non tantum autem ipsa damnum datum restituendum, *c. 5. h. 1.* sed & omne detrimentum, quod inde secutum. Sic qui innocenter damnum alterius, non tantum do in eandem rur, verum & de sublati aut amissi ea de causa, qui ultra tres annos penitere jubetur, *c. 1. h. 1.* Sic & omne damnum, quod contingit per justam missionem in exilium, restitui debet, *in c. olim 7. h. 1.*

Hæc ita obtinent, quatenus dolo aut culpa datum damnum, etiam levi aut levissima secundum contractus naturam; quo non datum etiam levissima culpa datum patitur, *l. Aquilia, l. In L. Aquilia 44. D. de Aquil.* Casu contingens damnum dicitur communiter imputari; uti & quod datur a furioso, infante, quia sine sensu datum, et culpa aut mora casum præcellerit. Et hoc estum supra *De fure, nu. 12.* rem forte factam forte interemptam ante restitutionem cedere damno furis, propter ejus moram. *C. de fure*

ternam quoque fodiens, & apertam relin-
quens, si in eam incidit alterius anima, tene-
tur reddere pretium, c. 2. h. t. si eo loci fecerit,
ubi facere non licuit, l. Qui fovetas 23. cum lib.
seq. in pr. D. Ad L. Aquil. l. 7. §. praeerea D. Quod
vi &c. nec praecavit sufficienter, ne damnum
contingeret, quia tunc per accidens contingit,
nec imputatur, d. c. fin. in fine h. t.

Quid in casu, quo delictum Mavii impu-
tatur Titio, cui inde gravis damna acciderunt,
an ea Mavio imputanda? R. Videri non impu-
tanda, neque eum teneri ad restitutionem, quod
per accidens acciderit, respectu Mavii, per im-
probritatem Judicis aut deferentium. Quo facit,
quod supra dictum. De homic. nn. 71. ideo non
incurri irregularitatem propter eadem illatam
tertio, etiamsi eam intentionem habuerit, aut
praeviderit posse imputari Titio. Dicendum ta-
men, hoc in casu, si probabiliter praeviderit
alteri imputandum delictum, teneri eum ad
damnum inde secutum, sive intendit id ipsum,
sive non; cum fuerit in culpa, & sufficientem
causam damni voluntarie dederit, qui videns,
unde damnum causari alteri possit, nihilomi-
nus operatur. Quo facit l. 1. §. Denique Marcellus
D. de aqua pl. arc. ubi in suo fodiens, & aver-
tens vicini fontem non tenetur, nisi animo
nocenti id faciat. Nec obstat, non causari ex
eo irregularitatem, quia ad eam non sufficit
sola intentio, sed requiritur cooperatio, quam
non ponit intentio aut praevisio imputationis.
Quod si non cogitavit, delictum alteri impu-
tatum iri, non tenetur se prodero, quod mere
per accidens illi infligitur. Videt Pet à Navar.
de Restitut. lib. 2. c. 1. nn. 79. Royz Decis. Litua-
nia 3. nu. 360. in fine.

Quod dictum de levi & levissima culpa, ab
aliquibus in dubium vocatur, qui negant tali
culpa causatum alteri damnum ad restitutio-
nem obligare; ea ratione, quod non alias re-
stitutionis obligatio causetur, quam quate-
nus damnum illatum, peccato mortali inter-
medio, quod non ponit istud genus culpa.
Unde Gomez, Var. c. 2. num. 5. tenet, reum in
conscientia non teneri ad restitutionem ante
sententiam. Navar. d. c. 1. num. 57. Dicit tamen
Pont. in d. c. fin. h. t. etiam ex imperitia teneri
damnum causantem, quam & levissimam cul-
pa adscribi patet ex d. l. 44. Facit & conventio

teneri aliquem ad damnum, quia contractui
dat legem.

Damnus adnumeratur expensae litis, quas
temere litigare convictus merito refundere
cogitur, l. Proferendum §. Sin autem C. De ju-
diciis, & c. 4. inf. tit. seq. Differre has ab aliis
damnis acceptis ex eo patet, quod juramen-
tum super damnis acceptis non repetendis e-
missum non extendatur ad expensas litis, quas
jurans, non obstante tali juramento, nihilomi-
nus repetet, c. pen. h. t. Accipiendum enim il-
lud stricte, ut minimum noceat juranti. Unde
vulgaris Practicorum forma sigillatim damna,
expensas, & interesse petendi,

Facienda autem haec restitutio ipsi laeso, e-
jusve haeredi, si notus sit pro modo laesionis,
& ordine juris, nisi vel compensatio liberet,
l. Si ambo 10. D. de compensat. vel condonata
sit restitutio à laeso, quia quilibet jure suo re-
nuntiat; vel ea sit impossibilis simpliciter, cum
ad impossibile nemo tenetur; vel per acci-
dens, quia reus pauper, qui excusabitur pro
tempore durantis paupertatis, quamvis non
habens in aere luat impelle quoad poenam Resp.
debitam ratione delicti, non etiam debiti ex
contractu; ut dictum D. de poenis Facit & respec-
tus ad bonum ordinis superioris, sine cujus
detrimto non potest fieri restitutio, ab ea
excusari reum, cum eius jacturam nemo te-
neatur subire propter restitutionem bonorum
ordinis inferioris. Hinc res furto sublata et-
iam ab habente amplum patrimonium non
sunt restituendae, si restitutio non possit fieri,
salvo honore & fama, ut dictum sup. De furs.
n. 15. Si tamen possit secreto fieri restitutio, ad
hoc laborandum teo qui alias non excusaretur
à gravi peccato. Quod multo magis dicen-
dum, si restitutio non possit fieri salva vita, quae
in periculo per eam constitueretur, propter
proditum crimen ex restitutione Vid. Navar.
in Summa c. 17. num. 98. Azor p. 3. lib. 4. c. 39.
§. Quarta difficultas.

Hinc patet, quid dicendum de muliere,
quae ex adultero concepit, cum defraudatio-
ne veri haeredis, Nam Resp. teneri omnino ad
restitutionem propter damnum veræ & legiti-
mae proli datum, cujus patrimonium divi-
ditur cum filio illegitimo. Si tamen non possit
fieri restitutio sine gravi infamia sui; aut peri-
eulo

culo vitæ, quia crimen prodere deberet, excusari eam, cum ratio non ferat, ut pro commo alterius aut vitæ periculum aut famæ jacturam subeat. Est enim inter hæc magna inæqualitas, dona quippe æstimabilia, non vitæ aut fama. Et ita habet communis sententia, non teneri talem mulierem revelare etiam filio isti ex adulterio concepto, qui non tenetur stare dicto matris, nec tenetur mater se infamare coram filio, apud quem bona fama non est parvi æstimanda. Facit pro ista parte, quod rescripsit Innoc. in c. Officii 9. inf. De pœnit. & remiss. non esse denegandam pœnitentiam mulieri, quæ partum sibi supposuit, & eam rem meruerit indicare marito, eo, quod foetui sibi periculofum. Non minus periculofum, imo majus est in casu præfenti, quod mariti ægerime ferant adulterii conjugum Vid. Navarr. in Summa c. 16, nu. 43. d. c. 17. nu. 8. & 9. n. & c. 18. nu. 47. Covarr. ad c. Peccatum p. 1. in pr. nu. 4. & 8. Navarra de Restitut. lib. 2. c. 4. nu. 848. & lib. 2. c. 1. nu. 151.

I Illud quaesitum, An si restitutio non possit fieri siæ jactura rei familiaris, excusetur reus? R. Aliquos id negare, ex ratione, quod, cum veretur & veri creditoris detrimentum, & debitoris, jus veri domini sit potius, quam alieni. Diceadum tamen, si ratione status & dignitatis pateretur grave damnum ex restitutione debitor, ex dilatione autem leviantur creditor, posse differre debitorem. Quis enim non admittat potius dilationem, quam urgeat restitutionem, quæ fieri nequit, nisi venditis rebus vilis pretio? Covarr. d. loco nu. 2.

II Non tantum damnum datum restituendum, verum & lucrum cessans; neque enim & hoc alicui auferendum, cum quando de interesse agitur, & lucri ratio habeatur, non etiam damni tantum. Quo modo percutiens aliquem lapide vel pugno, tenebitur illi ad operas intermissas & impensas in Medicum ac Chirurgum factas, c. 1. h. 4. Deformitatis ratio non habetur, cum liberum corpus æstimationem non recipiat, Gl. in d. c. 1. l. 3. D. Si quadr. paup. fecisse dic. Quo modo si per cicatricem contingens deformitas virgineam à nuptiis cum divite averteret, damnum hoc rearsicri utiliter peti potest, Gomez. 3. Var. c.

6. num. 11. Covarr. 2. Var. c. 10. nu. 7. & 8. Quarto.

Quid si rationis pœnam sustinuerit, ut liberabitur? R. Per eam satisfieri quod Reip. non etiam partiæ, cui proinde perest actio ad damnum restituendum. Quæ facit, quod ex crimine possit agi & criminari & civiliter, cum diversæ sint actiones. Navarr. c. 15. nu. 25. Covarr. d. loc. Gomez. 3. Var. c. 3. nu. 37.

Quid si quis ut suas servaret ab incendio, intermedias ædes destruxerit, an excusetur? R. Non alias videri excusandum, quam si ignis jam pervenerit ad ædes, cum non possit videri damnum dedisse ædibus peritis, l. 1. §. est & alia D. Quod vi & c. Facit, quod l. 1. §. 2. D. Ad L. Rhod. de jactu succurrem ei, si res sua amissa, levande navis causa, quod carum missio salvas fecerit alias res, quæ ratio & hic obtinet. Responsum tamen temperate non teneri, in l. Si quis famam 29. §. 1. D. Ad L. Aquil. eo quod injuriam dedidit, non nequeat, qui justo metu incendii alienas ædes intercidit: quo modo & simpliciter agitur de damno, quod injuria abist, negat Justinianus in l. 3. §. quod ait D. de incendio. Ut non stet d. l. 7. quia versatur in casu, quo non sit injustus metus. Non obstat etiam d. l. 1. quia loquuntur in casu, quo minus res permissa erat mittenda quam alterius, ut eius permissa, reparatio merito petatur.

Facienda itaque restitutio, & quidem in toto domino. Nam cum restitutio sit damni compensatio, justitiæ ratio postulat, ut fiat, cui damnum datum, ut sit adequeum ablatæ. Ubi justus possessor interdam dominum prærendus, uti creditor in pigore sitis qui potior est domino, donec durat pigoris Commodatario quoque res subrepta reddenda, ut & fulloni, propter jus, quod habent; Navarr. d. c. 17. nu. 28.

Q. An res accepta à fure ei reddi possit? Id velle Navarr. d. loco nu. 27. alios vero negare propterea quod illi sit facienda restitutio, ut damnum illatum, qualis est dominus: verum tamen distinguendum videri, ut si bona sit titulo emptionis res sit accepta à fure, non teatur eam restituere domino, sed possit reddere furi, ut pretium recipiat, quia cum in

innocens potest se servare indemnem. Quod si mala si de acceperit, non alias restituere potest furi, quam si probabiliter credat, quod ex furis manibus sit perventura ad Dominum; tunc enim nulla sit iniuria, cui alias damnum dicit. Vid. Navarra de Restitut. lib. 4. c. 2. nu. 17.

16 Creditori creditoris quis restituendo non alias libertatur, quam si ea restitutio creditori primo proficiat, siue directe siue indirecte, juxta dicta ad D. de solutionib. Prodigio quoque & furioso non recte restituitur res, quippe sua ab usuris, l. Bona fides D. Depositi, cum sui non sint compotes. Unde compositionis recte restituitur, etiam si re sit abusus, quia liberum illi rerum suarum est arbitrium, cui proinde invito male denegatur restitutio, ut non possit ea restitutio dici cooperatio peccati. Dilatio tamen non potest videri iniusta, cum ideo sit facienda restitutio, quia detentio alieni in detrimentum Domini vergat; quod non subest in casu, quo detrimentum causaret ipsa restitutio Navarra d. c. 17. n. 63.

17 Solet etiam dubitari, Cujus sumptibus facienda sit restitutio? R. Non esse quaestionem in restituendo eo, quod ex Domini voluntate habetur; hoc enim restituendum secundum tacitam aut expressam conventionem, aut ubi legitime petetur: tantum dubitari de eo, quod iniuste acceptum restitutioni est obnoxium. Et dicendum, onerari ipsum debitorem; ex ratione, quod Dominus sine culpa sua gravari expensis aut damnificari non debeat, sed potius ipse iniquus debitor. Neque hoc est eum ad plus, quam ad restitutionem rei obligare, quia etiam expensae sunt medium restitutionis, ad quas per accidens teneri debitorem facit absentia creditoris. Ubi tamen videtur posse repetere id, quod impedit; neque enim id donare cogitur creditori, qui non debet fieri locupletior alieno damno: uti & impensas imputare, quas migrando & rem deferendo secum fecisset, quia & hoc casu lucrum caperet creditor, & debitorum damno adficeret propter mutationem domicilii; ut, si nullas fuisset facturum; omnes ferre debeat debitor iniquus, ut recte tradit Covarr. ad cap. Peccatum p. 1. in pr. nu. 9.

18 Porro ad restitutionem non alius tenetur, nec actione impetiri potest, siue ex contractu

siue ex delicto, nisi qui debet, ejusve haeres, qui tenetur exonerare conscientiam defunctis; non tantum in casu, quo potuitens defunctus est ejus auctor, sed etiam improbitens, ut dictum sup. De sepult. non ultra tamen, quam vires fuerunt hereditatis. Alius ergo pro alio non tenetur, argumento eorum, quae traduntur C. Ne uxor pro marito, & Nefilius pro patre

19 Unde est, quod S. Pont. in c. 1. eod. in 6. pignorationes, quibus alius pro alio praegravatur, & alter pro altero capitur, ejusve bona arrestantur debiti alicui nomine, quod luere cogitur, contra Clericos aut eorum bona fieri prohibet. Has barbaro vocabulo *Repressalia* vocant Graeco *ἀρροτοία*. Prohibet autem sub poena excommunicationis, si singularis persona eas conceat; si vero universitas, sub poena interdicti. Loquitur vero Pont. de prohibitione quoad personas Clericorum, eorumque bona.

Unde dubitatum, An liceat sint quoad laicos? R. Posse videri; ejusmodi pignorationes esse improbas, & improbandas, nihil obstante consuetudine, quam Pont. potius abusum judicat; licet de Clericis tantum loquatur, ex ratione tamen, quae & in laicis obtinet, quod iniquum sit, unum luere delictum aut debitum alterius. Unde & pignorationes istas vocat ibi legibus graves, & equitati naturali contrarias, quae non ferit ex culpa aliena innocenti poenam infligi, quae tantum suum sequitur auctorem. l. Sancimus C. De poenis. Facit quod in Nov. VI non sicut pignorat. §. 1. dicat Imp. non habere rationem, alium esse debitorem, alium vero exigere; & quod a justitia sit alienum, ob culpam alterius & crimen innocenti infligi poenam, l. Crimen 26. D. de panis. Est tamen hoc jus antiquissimum, ut videre est apud Covarr. ad d. c. Peccatum p. 2. §. 9. nu. 4. & sustineri posse videtur, quod saepe non sit alius modus consequendi reparationem injuriae vel damni, aut aliquod debitum ab aliquo populo vel eius subdito. Facit textus in can. Dominus xxiii. q. 2. ubi recte bello impetitur populus, qui vindicare negligit, quod a suis improbe factum; cum non videatur omnino extra culpam negligens vindicare suorum improbitatem, vel justitiam super debitorum facere recusans, aut differens, scelerisve auctorem

ctorem ibi latitantem non debens. Qua ratione videtur se obligare, & singulos, qui sunt membra Reip. quos ideo non injustum detentos ad satisfactionem cogi, saltem civiliter quoad bona, non etiam corporaliter. Nam ut nemo specialiter ad corporalem poenam pro alio e obligat, quia membrorum suorum non sic dominus, ita nec per istam generalem obligationem obligari potest. Ad personarum itaque innocentium offensionem non permittitur ista consuetudo pignorationum, sed bonorum tantum, quorum damno potest quilibet se subijcere, & legi ac statuto, nomine alterius alterum subijcenti consentire, debitumque alienum licet sine culpa, ex causa tamen luere civiliter: cui tamen est regressus saluus contra eum, qui criminis aut debiti est auctor: ut essent loca superius allegata, quae eam rationi contrariam volunt. Vid. Bart. ad Auth. Sed omnino C. Ne uxor pro marito. Covar. d. loco, Bald. Ayala de iure belli lib. 1. c. 4.

TITULUS XXXVII.

De Poenis.

SUMMARIUM.

1. Poena alia civiles, alia criminales.
2. Poena conventionalis quando recte apponatur.
3. Poena criminalis qua est quatuorplex.
4. Poena in Ecclesia usitata.
5. Carceris poena recepta iure Canonico.
6. Depositio verbalis, qua, ejusque effectus.
7. Depositio realis sive Degradatio qua est qualiter fiat.
8. Fieri debet ab Episcopo consecrato.
9. Qui cognoscant ac judicent deponendum.
10. Episcopo deponenti qui est quot adistere debeant.
11. Forma degradationis.
12. Degradatus brachio seculari relinquitur.
13. Ob qua crimina sit locus degradationi, et an necesse incorrigibilis sit reus.
14. Poena est et alia ordinaria, alia arbitraria.
15. Poena arbitraria an ad mortem extendi possit.
16. Index an teneatur imponere poenam ordinariam.

17. Poenam hanc an et quatenus extendi liceat nuere aut mitigare iudex possit.
18. Princeps circa poenas recte dispensat.
19. Ad poenam sententia ferri non potest quoad ligetur.
20. Quando ad poenam sententia lata.
21. Ante sententiam declaratoriam an tunc mittat bonorum iurorum damnationem?
22. Quid si lex poenam imponens utatur in iudicio absque alia declaratione, vel sententia?
23. An reus bona sua ipso iure publicae sententiam teneatur deseri in finem?
24. An post sententiam teneatur restituere quod ferre fecerit?
25. Et quid si sententia sit reus in iudicio?

Frustra prohibetur criminali poenam non sequatur animadvertendo poenam in transgressores, ut, quos vitium finium malis non cohibet, metus poenae non moveat, & emendat, ceteros meliores non sublati malis securiores vivant, ut in Clem. 1. c. 22. & de tra c. 16. Est enim poena praecipuus finis, ut ait Plato De LL. lib. 1. ipse, qui deliquit & qui poenas daturus fuerunt, in totum injustitiam odiant.

Sunt autem poenae aliae Civiles, aliae criminales. Illae parti laesae applicantur poenae cuius ordinis sunt poenae delicti propositae. Quo spectare possent poenae conventionalis, cuius mentio fit, Compensatio h. tit. quam contractui in certum calculum sitam hinc inde a contractibus capere textus iste tradit, nisi uterque eam compensari faciat poenam. Eamque potest poni speciei debite, si non satisfiat, dicitur lup. De usur. nu. 12. non tantum in duplum, sed in quadruplum, ut dicitur in l. unic. C. De sent. qua pro eo qui est prof. verum & in quadruplum, si tam inspicitur quanti & quatenus sit sed quae quantitas sit appositae. Cuius consistit in evitanda difficultate probationis quod interest, l. stipulatio ista, ubi V. O. & ut pars facilius exciteretur ad contractum, in quo moram facerentur ex proprio arbitrio. Ubi non recitatur d. l. unic. quia lex ista non loquitur de interesse per iudicem taxando. nec de poena expressa per partes. Quatenus recitanda apponi recte non videtur, eo quod